

DİN ÖĞRETİMİ
GENEL MÜDÜRLÜĞÜ

12.
SINIF

KELAM
ETKİNLİK
KİTABI

**DİN ÖĞRETİMİ
GENEL MÜDÜRLÜĞÜ**

12. SINIF

KELAM

**ETKİNLİK
KİTABI**

YAZARLAR

Dr. Fatma BALCI ARVAS

Dr. Numan KONAKLI

Ayşe SAĞLAM

Hüseyin ÇINAR

Süleyman EMİROĞLU

Editör

Süleyman EMİROĞLU

Dil Uzmanı

Mehmet Emin SARIKAYA

Program Geliştirme Uzmanı

Talip AYDEMİR

Ölçme ve Değerlendirme Uzmanı

Hülya ERDUL

Rehberlik ve Psikolojik

Danışma Uzmanı

Kenan PINARBAŞI

Mevlüt SELVİ

Grafik Tasarım Uzmanı

Hakan AVLUKARI

Meryem ÜNSEL

Yahya ÖZTÜRK

İÇİNDEKİLER

2. Ünite

Kelam İlminde Temel Meseleler

1. KAZANIM: Allah-âlem ilişkisini naslarla temellendirir.

1. ETKİNLİK: EŞLEŞTİRME	6
2. ETKİNLİK: EŞLEŞTİRME	9

2. KAZANIM: Varlık meselesini, “yaratana-yaratılan ilişkisi” çerçevesinde yorumlar.

3. ETKİNLİK: OKU-YORUM	12
4. ETKİNLİK: BULALIM	14

3. KAZANIM: Bilgi kaynaklarını, Kur’an’dan hareketle açıklar.

5. ETKİNLİK: DOĞRU-YANLIŞ	17
6. ETKİNLİK: OKU-YORUM	20

4. KAZANIM: İman ile bilgi arasındaki ilişkiyi tartışır.

7. ETKİNLİK: OKU-YORUM	22
8. ETKİNLİK: DOĞRU-YANLIŞ	24

5. KAZANIM: Akıl-vahiy arasındaki ilişkiyi açıklar.

9. ETKİNLİK: BOŞLUK DOLDURMA	27
10. ETKİNLİK: SINIFLANDIRMA	30

6. KAZANIM: Kelami konuların izahında naklî ve aklî delillerin önemini fark eder.

11. ETKİNLİK: BAŞLIK BULMA	33
12. ETKİNLİK: BOŞLUK DOLDURMA	36

7. KAZANIM: Dinî ve akli hükümleri açıklar.

13. ETKİNLİK: ÇENGEL BULMACA	39
14. ETKİNLİK: EŞLEŞTİRME	42

KİTAPIMIZI TANIYALIM

Ders adı

Sınıf

Kazanım

Etkinlik sıra numarası

Etkinlik süresi

Ünite adı

Etkinlik süreci
açıklaması

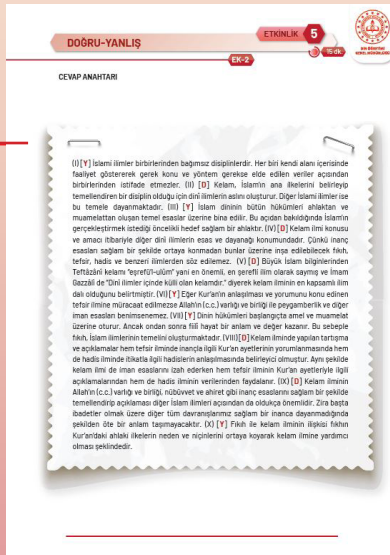
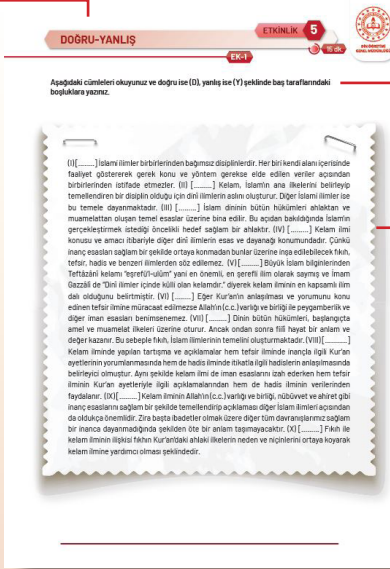
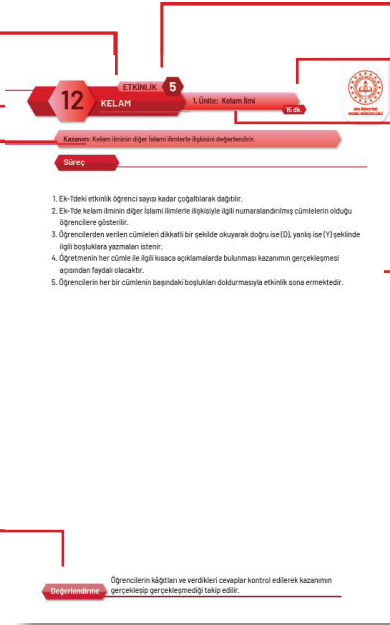
Değerlendirme
yöntemi

Etkinlik adı

Etkinlik yönergesi

Etkinlik alanı

Cevap
anahtarı

ÜNİTE 2

KELAM İLMİNDE TEMEL MESELELER

12

KELAM

ETKİNLİK

1

2. Ünite: Kelam İlminde
Temel Meseleler

15 dk.

Kazanım: Allah-âlem ilişkisini naslarla temellendirir.

Süreç

1. Öğrencilere kelam ilminde Allah-âlem ilişkisi ile ilgili kavramlar hakkında bir etkinlik yapılacağı bildirilir.
2. Önceden hazırlanan ve çoğaltılan Ek-1 dağıtılır.
3. Öğrencilerden bireysel olarak bu çalışma kâğıdında yer alan örneklerin doğru eşleştirmeleri istenir.
4. Belirlenen süre bittiğinde her öğrenci kontrol amacıyla yanındaki arkadaşı ile etkinliğini değiştirir.
5. Belirlenen süre bittikten sonra cevaplar kontrol edilir.

Değerlendirme

Soru ve cevaplarla kazanımın gerçekleşip gerçekleşmediği kontrol edilir.

EŞLEŞTİRME

ETKİNLİK

1

15 dk.

EK-1

Aşağıda kelam ilminde Allah-âlem ilişkisi ile ilgili kavramlar ve açıklamaları yer almaktadır. Açıklamaları yapılan kavramları tespit ederek doğru bir şekilde eşleştiriniz.

Vesâil	Usûl-i Selâse	Kadim	Hâdis	Usûl-i Hamse
....				

- A. Ehl-i sünnet kelâmcılarının iman esaslarını ilâhiyyât, nübüvvât ve sem'îyyât şeklinde ayırmalarına karşılık Mu'tezile âlimlerinin inanç esaslarını tevhid, adl, va'd ve va'id, el-menzile beyne'l-menzileteyn, emir b'il-ma'rûf nehiy an'il-münker şeklinde beş esas halinde ortaya koyduğu kavramdır.
- B. İslam akaidinin üç temel esası demektir. Altı iman esasının eğitim öğretimde kolaylık sağlamak ve kelam eserlerini telif planı oluşturmak için üçe irca edilmesidir.
- C. Sözlükte "varlığının üzerinden uzun zaman geçmek" anlamına gelir. Terim olarak "Allah'ın (c.c.) varlığının başlangıcı bulunmaması ve başkasına ihtiyaç duymaksızın mevcut olması" diye tanımlanır.
- Ç. Sözlükte "sonradan meydana gelmek" anlamına gelir. Terim olarak bir varlığın, olayın, hatta bütünüyle evrenin mevcudiyetine yokluğun tekaddüm etmesi, bunların bir zamanlar yokken sonradan var olması olgusunu ifade eder. Kelam literatüründe Allah'ın (c.c.) varlığını kanıtlamak üzere başvurulmuş kozmolojik deliller için kullanılır.
- D. Kelam ilminde itikadî konuları temellendirmek, gerçekliklerini savunmak ve karşı görüşleri çürütmek için gerekli olan bilgilere denir.

(bk. Bekir Topaloğlu- İlyas Çelebi, Kelam Terimleri Sözlüğü, İSAM Yay., İstanbul, 2017, s. 131,186, 329, 330, 342)

EŞLEŞTİRME

ETKİNLİK

1

15 dk.

EK-2

CEVAP ANAHTARI

Vesâil	Usûl-i Selâse	Kadim	Hâdis	Usûl-i Hamse
D	B	C	Ç	A

- A. Ehl-i sünnet kelâmcılarının iman esaslarını ilâhiyyât, nübüvvât ve sem'îyyât şeklinde ayırmalarına karşılık Mu'tezile âlimlerinin inanç esaslarını tevhid, adl, va'd ve va'id, el-menzile beyne'l-menzileteyn, emir bi'l-ma'rûf nehiy anî'l-münker şeklinde beş esas halinde ortaya koyduğu kavramdır.
- B. İslam akaidinin üç temel esası demektir. Altı iman esasının eğitim öğretimde kolaylık sağlamak ve kelim eserlerini telif planı oluşturmak için üçe irca edilmesidir.
- C. Sözlükte "varlığının üzerinden uzun zaman geçmek" anlamına gelir. Terim olarak "Allah'ın (c.c.) varlığının başlangıcı bulunmaması ve başkasına ihtiyaç duymaksızın mevcut olması" diye tanımlanır.
- Ç. Sözlükte "sonradan meydana gelmek" anlamına gelir. Terim olarak bir varlığın, olayın, hatta bütünüyle evrenin mevcudiyetine yokluğun tekaddüm etmesi, bunların bir zamanlar yokken sonradan var olması olgusunu ifade eder. Kelam literatüründe Allah'ın (c.c.) varlığını kanıtlamak üzere başvurulmuş kozmolojik deliller için kullanılır.
- D. Kelam ilminde itikadî konuları temellendirmek, gerçekliklerini savunmak ve karşı görüşleri çürütmek için gerekli olan bilgilere denir.

(bk. Bekir Topaloğlu- İlyas Çelebi, Kelam Terimleri Sözlüğü, İSAM Yay., İstanbul, 2017, s. 131,186, 329, 330, 342)

12

KELAM

ETKİNLİK

2

2. Ünite: Kelam İlminde
Temel Meseleler

15 dk.

Kazanım: Allah-âlem ilişkisini naslarla temellendirir.

Süreç

1. Öğrencilere kelam ilminde temel konuları içeren ayetler ile ilgili bir etkinlik yapılacağı bildirilir.
2. Önceden hazırlanan ve çoğaltılan Ek-1 dağıtılır.
3. Öğrencilerden bireysel olarak bu çalışma kâğıdında yer alan örnekleri doğru eşleştirmeleri istenir.
4. Belirlenen süre bittiğinde her öğrenci kontrol amacıyla yanındaki arkadaşı ile etkinliğini değiştirir.
5. Belirlenen süre bittikten sonra cevaplar kontrol edilir.

Değerlendirme

Soru ve cevaplarla kazanımın gerçekleşip gerçekleşmediği kontrol edilir.

Metni okuyarak altta verilen ayetlerin önündeki boşluğa ilahiyat, nübüvvat ve sem'iyat (usûl-i selâse) konularından uygun olanını yazınız.

Kelam ilminin konusu ayet ve hadislerde açık bir biçimde ortaya konulmuş altı iman ilkesidir. Bu inanç ilkeleri üç başlıkta incelenir: Allah'a (c.c.) ve kadere imanı içeren ilahiyyat, peygamberler ve kitaplara imanı kapsayan nübüvvat, melekler ve ahirete ilişkin hususları ele alan sem'iyat.

1. (.....) "Bu, kendisinde şüphe olmayan kitaptır. Allah'a karşı gelmekten sakınanlar için yol göstericidir."
(Bakara suresi, 2. ayet.)
2. (.....) "İnananlar ve yararlı işler yapanlara, kendilerine altlarından ırmaklar akan cennetler olduğunu müjdele..."
(Bakara suresi, 25. ayet.)
3. (.....) "Hani biz meleklere Adem'e secde edin, demiştik. İblis hariç olmak üzere onlar hemen secde ettiler. İblis cinlerdendi. Rabbinin emrinden dışarı çıktı. Şimdi siz, beni bırakıp da onu ve onun soyunu mu dost ediniyorsunuz?..."
(Kehf Suresi, 50. ayet.)
4. (.....) "Her dişinin neye gebe kalacağını, rahimlerin neyi eksik, neyi ziyade edeceğini Allah (c.c.) bilir. Onun katında her şey ölçü ile dir."
(Ra'd suresi, 8. ayet.)
5. (.....) "De ki: İçinizdekileri gizleseniz de açığa vursanız da Allah onu bilir. Göklerde ve yerde olanları da bilir. Allah (c.c.) her şeye kadirdir."
(Âl-i İmrân suresi, 29. ayet.)
6. (.....) "İbrahim ne Yahudi, ne de Hristiyan idi fakat o, Allah'ı bir tanıyan dosdoğru bir Müslüman idi, müşriklerden de değildi."
(Âl-i İmrân suresi, 67. ayet.)
7. (.....) "Kur'an'ı biz indirdik, onu koruyacak olan da biziz."
(Hicr suresi, 9. ayet.)
8. (.....) "... Gökleri ve yeri yaratan Allah hakkında şüphe mi var?..."
(İbrâhîm suresi, 10. ayet.)
9. (.....) "Sûr'a üflenir ve Allah'ın dilediği kimseler dîşında göklerdeki herkes ve yerdeki herkes ölür. Sonra ona bir daha üflenir, bir de bakarsın onlar kalkmış bekliyorlar."
(Zümer suresi, 68. ayet.)
10. (.....) "Şunu söyle: Eğer yeryüzünde yerleşmiş gezip dolaşan melekler olsaydı elbette onlara gökten, peygamber olarak bir melek gönderirdik."
(İsrâ suresi, 95. ayet.)

CEVAP ANAHTARI

1. (**Nübüvvat**) "Bu, kendisinde şüphe olmayan kitaptır. Allah'a (c.c.) karşı gelmekten sakınanlar için yol göstericidir."
(Bakara suresi, 2. ayet.)
2. (**Sem'iyyat**) "İnananlar ve yararlı işler yapanlara, kendilerine altlarından ırmaklar akan cennetler olduğunu müjdele..."
(Bakara suresi, 25. ayet.)
3. (**Sem'iyyat**) "Hani biz meleklerle Adem'e secde edin, demiştik. İblis hariç olmak üzere onlar hemen secde ettiler. İblis cinlerdendi. Rabbinin emrinden dışarı çıktı. Şimdi siz, beni bırakıp da onu ve onun soyunu mu dost ediniyorsunuz?..."
(Kehf Suresi, 50. ayet.)
4. (**İlahiyyat**) "Her dışının neye gebe kalacağını, rahimlerin neyi eksik, neyi ziyade edeceğini Allah (c.c.) bilir. Onun katında her şey ölçü iledir."
(Ra'd suresi, 8. ayet.)
5. (**İlahiyyat**) "De ki: İçinizdekileri gizleseniz de açığa vursanız da Allah onu bilir. Göklerde ve yerde olanları da bilir. Allah (c.c.) her şeye kadirdir."
(Âl-i İmrân suresi, 29. ayet.)
6. (**Nübüvvat**) "İbrahim ne Yahudi, ne de Hristiyan idi fakat o, Allah'ı bir tanıyan dosdoğru bir Müslüman idi, müşriklerden de değildi."
(Âl-i İmrân suresi, 67. ayet.)
7. (**Nübüvvat**) "Kur'an'ı biz indirdik, onu koruyacak olan da biziz."
(Hicr suresi, 9. ayet.)
8. (**İlahiyyat**) "... Gökleri ve yeri yaratan Allah hakkında şüphe mi var?..."
(İbrâhîm suresi, 10. ayet.)
9. (**Sem'iyyat**) "Sûr'a üflenir ve Allah'ın dilediği kimseler dışında göklerdeki herkes ve yerdeki herkes ölür. Sonra ona bir daha üflenir, bir de bakarsın onlar kalkmış bekliyorlar."
(Zümer suresi, 68. ayet.)
10. (**Sem'iyyat**) "Şunu söyle: Eğer yeryüzünde yerleşmiş gezip dolaşan melekler olsaydı elbette onlara gökten, peygamber olarak bir melek gönderirdik."
(İsrâ suresi, 95. ayet.)

12

KELAM

ETKİNLİK

3

2. Ünite: Kelam İlminde
Temel Meseleler

15 dk.

Kazanım: Varlık meselesini, “yaratıcı-yaratılan ilişkisi” çerçevesinde yorumlar.

Süreç

1. Öğrencilere Ek-1’de yer alan metin dağıtılır.
2. Öğrencilerden metni okumaları ve soruların cevaplarını kâğıda yazmaları istenir.
3. Verilen süre sonunda gönüllü öğrencilerin cevapları sınıfta okunarak etkinlik tamamlanır.
4. Etkinlik kâğıdını sergilemek isteyen öğrencilerin çalışmaları sınıf panosuna asılır.

Değerlendirme

Soru ve cevaplarla kazanımın gerçekleşip gerçekleşmediği kontrol edilir.

Metni okuyarak soruları cevaplayınız.

Düşünebilen, akıl yürütebilen insanoğlu sadece etrafında cereyan eden tek tek olgu ve olaylarla değil, aynı zamanda topyekûn varlığın konumu ile de ilgilenmiştir. İşte bu bağlamda varlığın konumuna ve Tanrı-evren ilişkisine yönelik açıklamaları araştırdığımızda İslam toplumunda, üç farklı teori ile karşılaşmaktayız. Müslüman kelimcilerin Tanrı-âlem ilişkisine yönelik açıklamaları hudûs, felsefecilerin sudû mutasavvıfların açıklamaları ise zuhûr teorisi olarak bilinmektedir. Kelâmcılar, hudûs teorisi ile görünen ve bilinen âlemden hareketle, bilinmeyen ve görünmeyen metafiziksel âleme yönelik değerlendirmelerde bulunmuşlar, "âlemin hâdis (sonradan ortaya çıktığını) olduğunu ve her hâdisin bir muhdise ihtiyaç duyduğunu" ilke olarak benimsemişlerdir. Onların hudûs ilkesini temel alarak Allah'ın (c.c.) varlığına ilişkin deliller ortaya koymuşlar, Allah-âlem ilişkisini açıklamışlardır. İşte bu bağlamda filozoflar "birden ancak bir çıkar" ilkesini benimsemişler, sudûr teorisi ile Mutlak Bir'den (Tanrı) çokluk olan âlemin çıkışını ve hiyerarşik bir düzen içinde âlemin konumunu yorumlamışlardır. Mutasavvıflar ise zuhûr teorisi ile âlemi Mutlak Varlık'ın bir görünümü, Mutlak Varlık'ın tecellisi olarak kabul etmişlerdir.

(Fatma Aygün, "İslâm Düşüncesinde Tanrı-Âlem (Birlik-Çokluk) İlişkisine Yönelik Temel Teoriler: Hudûs, Sudûr, Zuhûr, Kader", C 16, S 1, 2018, s. 157.)

1. "Her resimin bir ressamı vardır." sözünü kelimcilerin hudûs teorisi açısından yorumlayınız?

.....

.....

.....

2. Vahdet-i vücûd ve vahdet-i şühûd teorisi yukarıda belirtilen üç grup İslam âliminin hangisi tarafından dile getirilmiş olabilir?

.....

.....

.....

3. "İnsanlara ufuklarda ve kendi nefislerinde ayetlerimizi göstereceğiz ki onun gerçek olduğu, onlara iyice belli olsun..." (Fussilet suresi, 53. ayet.) ayetini kelimciler açısından yorumlayınız ?

.....

.....

.....

12

KELAM

ETKİNLİK

4

2. Ünite: Kelam İlminde
Temel Meseleler

15 dk.

Kazanım: Varlık meselesini, “yaratan-yaratılan ilişkisi” çerçevesinde yorumlar.

Süreç

1. Öğrencilere Kur’an’da insanın özellikleri ile ilgili bir etkinlik yapılacağı bildirilir.
2. Önceden hazırlanan ve çoğaltılan Ek-1 dağıtılır.
3. Öğrencilerden çalışma kağıdında verilen insana ait özelliklerden olumlu olanları işaretlemesi istenir.
4. Belirlenen süre bittiğinde her öğrenci kontrol amacıyla yanındaki arkadaşı ile etkinliğini değiştirir.
5. Belirlenen süre bittikten sonra cevaplar kontrol edilir.

Değerlendirme

Soru ve cevaplarla kazanımın gerçekleşip gerçekleşmediği kontrol edilir.

Aşağıda Kur'an'da insanın özellikleri hakkında ayetler yer almaktadır. İnsanın olumlu özellikleri ile ilgili ayetleri bularak önündeki boşluğa (+) işaretini koyunuz.

1. (...) "İnsan gerçekten Rabbine karşı pek nankördür."
(Âdiyât suresi, 6. ayet.)
2. (...) "Verdikleriyle denemek için sizi yeryüzünün halifeleri kılan ve kiminizi kiminize derecelerle üstün yapan O'dur..."
(En'âm suresi, 165. ayet.)
3. (...) "İnsan hayrı istediği kadar şerri de ister. İnsan pek acelecidir!"
(İsrâ suresi, 11. ayet.)
4. (...) "... İnsan zayıf yaratılmıştır."
(Nisâ suresi, 28. ayet.)
5. (...) "Rahman'ın kulları yeryüzünde mütevazî bir şekilde yürürler. Bilgisizler kendilerine takıldıkları zaman onlara güzel ve yumuşak söz söylerler."
(Furkân suresi, 63. ayet.)
6. (...) "Biz insanı en güzel şekilde yarattık."
(Tîn suresi, 4. ayet.)
7. (...) "Gökleri ve yeri hak ve hikmete uygun olarak yarattı. Sizi şekillendirdi ve şekillerinizi güzel yaptı. Dönüş yalnız O'nadır."
(Teğabün suresi, 3. ayet.)
8. (...) "O takva sahipleri ki bollukta da darlıkta da Allah için harcarlar; öfkelerini yutarlar ve insanları affederler. Allah da güzel davranışta bulunanları sever."
(Âl-i İmrân suresi, 134. ayet.)
9. (...) "Biz, insanoğlunu şan ve şeref sahibi kıldık. Onları (çeşitli nakil vasıtaları ile) karada ve denizde taşıdık, kendilerine güzel güzel rızıklar verdik. Yine onları, yarattıklarımızın birçoğundan üstün kıldık."
(İsrâ suresi, 70. ayet.)
10. (...) "Münafıklar, Allah'ı aldatmaya çalışırlar. Allah da onların bu çabalarını başlarına geçirir. Onlar, namaza kalktıkları zaman tembel tembel kalkarlar, insanlara gösteriş yaparlar ve Allah'ı pek az anarlar."
(Nisâ suresi, 142. ayet.)

CEVAP ANAHTARI

1. (...) "İnsan gerçekten Rabbine karşı pek nankördür."
(Âdiyât suresi, 6. ayet.)
2. (+) "Verdikleriyle denemek için sizi yeryüzünün halifeleri kılan ve kiminizi kiminize derecelerle üstün yapan O'dur..."
(En'am suresi, 165. ayet.)
3. (...) "İnsan hayrı istediği kadar şerri de ister. İnsan pek acelecidir!"
(İsrâ suresi, 11. ayet.)
4. (...) "... İnsan zayıf yaratılmıştır."
(Nisâ suresi, 28. ayet.)
5. (+) "Rahman'ın kulları yeryüzünde mütevazi bir şekilde yürürler. Bilgisizler kendilerine takıldıkları zaman onlara güzel ve yumuşak söz söylerler."
(Furkân suresi, 63. ayet.)
6. (+) "Biz insanı en güzel şekilde yarattık."
(Tîn suresi, 4. ayet.)
7. (+) "Gökleri ve yeri hak ve hikmete uygun olarak yarattı. Sizi şekillendirdi ve şekillerinizi güzel yaptı. Dönüş yalnız O'nadır."
(Teğabün suresi, 3. ayet.)
8. (+) "O takva sahipleri ki bollukta da darlıkta da Allah için harcarlar; öfkelerini yutarlar ve insanları affederler. Allah da güzel davranışta bulunanları sever."
(Âl-i İmrân suresi, 134. ayet.)
9. (+) "Biz, insanoğlunu şan ve şeref sahibi kıldık. Onları (çeşitli nakil vasıtaları ile) karada ve denizde taşıdık, kendilerine güzel güzel rızıklar verdik. Yine onları, yarattıklarımızın birçoğundan üstün kıldık."
(İsrâ suresi, 70. ayet.)
10. (...) "Münafıklar, Allah'ı aldatmaya çalışırlar. Allah da onların bu çabalarını başlarına geçirir. Onlar, namaza kalktıkları zaman tembel tembel kalkarlar, insanlara gösteriş yaparlar ve Allah'ı pek az anarlar."
(Nisâ suresi, 142. ayet.)

12

KELAM

ETKİNLİK

5

2. Ünite: Kelam İlminde
Temel Meseleler

15 dk.

Kazanım: Bilgi kaynaklarını, Kur'an'dan hareketle açıklar.

Süreç

1. Öğrencilere İslam'da bilgi kaynakları hakkında bir etkinlik yapılacağı bildirilir.
2. Bu etkinlikte nasıl bir sonuca ulaşmak istendiği açıklanır.
3. Ek-1 öğrenci sayısınca çoğaltılarak dağıtılır.
4. Öğrencilerden verilen ifadeler arasından doğru olanlar için "Doğru", yanlış olanlar için ise "Yanlış" sütununu işaretlemeleri istenir.
5. Öğrenciler etkinliği bireysel olarak tamamlarlar.
6. Öğretmenin doğru cevapları söylemesi ile etkinlik tamamlanır.

Değerlendirme

Soru ve cevaplarla kazanımın gerçekleşip gerçekleşmediği kontrol edilir.

Aşağıdaki ifadelerden doğru olanlar için “D”, yanlış olanlar için “Y” sütununu işaretleyiniz.

	D	Y
Kelamcıların geneli tarafından kabul edilen üç bilgi kaynağı vardır: havass-ı selime, haber-i sadık ve akl-ı selim.		
Kur'an-ı Kerim'de görmek, işitmek, tatmak gibi duyu organlarına atıfta bulunan ayetler yer almaz.		
İnsana dinin ulaşması ve tebliğ edilmesi peygamberlerin verdiği haberler vasıtasıyla gerçekleşmektedir.		
Akl-ı selim, haber ve duyuların sağladığı verileri değerlendirip bilgiye dönüştürür.		
Esbâb-ı ilim, insanın doğru karar vermesini sağlayan, herhangi bir olumsuzluktan veya ortamın kötülüğünden etkilenmeyen, yaratılışındaki temizliği koruyan akla denir.		
İnanç esaslarını oluşturan temel konuların belirlenmesinde bilgi kaynağımız, doğru haber, yani vahiydir.		
Vahyin belirlediği temel konuların algılanması, açıklanması ve ispatlanmasında aklın verileri devreye girer.		
Kulların yerine getirileceği fiillerin ne olduğu, şekli, sayısı, biçimi vb. hususlar tamamen akıl tarafından belirlenir.		
Akl, ayet ve hadislerin belirlediği ilke ve hükümlerin hikmetlerini, nedenlerini ve gerekçelerini anlamaya aracı olabilir.		
Kur'an'da insanın ibret alması için geçmiş milletlere dair haberlerin nakledilmesi havass-ı selimenin hakikate ulaşmada önemli rolü olduğunun delilidir.		
Peygamber'den (s.a.v.) gelen haber hem Kur'an ayetlerini hem de sünneti kapsamaktadır.		
Mütevâtir haber ile meydana gelen bilgi, tıpkı duyu organlarının sağladığı bilgi gibi zorunluluk ve kesinlik ifade etmez.		
Kelamcılara göre herhangi bir eksiklik ve kusuru bulunmayan duyularla elde edilen bilgiler aklın, doğruluğuna apaçık hüküm verdiği zorunlu bilgilerdir.		
İslam bilginleri, akli bir bilgi kaynağı olarak görmelerinden dolayı, kelamî konuları temellendirirken, Kur'an ayetlerini yorumlarken ve fikhî problemleri çözerken sık sık akla, istidlale, nazara, içtihada ve kıyasa başvurmaktadır.		

CEVAP ANAHTARI

	D	Y
Kelamcılarının geneli tarafından kabul edilen üç bilgi kaynağı vardır: havass-ı selime, haber-i sadık ve akl-ı selim.	X	
Kur'an-ı Kerim'de görmek, işitmek, tatmak gibi duyu organlarına atıfta bulunan ayetler yer almaz.		X
İnsana dinin ulaşması ve tebliğ edilmesi peygamberlerin verdiği haberler vasıtasıyla gerçekleşmektedir.	X	
Akl-ı selim, haber ve duyuların sağladığı verileri değerlendirip bilgiye dönüştürür.	X	
Esbâb-ı ilim, insanın doğru karar vermesini sağlayan, herhangi bir olumsuzluktan veya ortamın kötülüğünden etkilenmeyen, yaratılışındaki temizliği koruyan akla denir.		X
İnanç esaslarını oluşturan temel konuların belirlenmesinde bilgi kaynağımız, doğru haber, yani vahiydir.	X	
Vahyin belirlediği temel konuların algılanması, açıklanması ve ispatlanmasında aklın verileri devreye girer.	X	
Kulların yerine getirileceği fiillerin ne olduğu, şekli, sayısı, biçimi vb. hususlar tamamen akıl tarafından belirlenir.		X
Akıl, ayet ve hadislerin belirlediği ilke ve hükümlerin hikmetlerini, nedenlerini ve gerekçelerini anlamaya aracı olabilir.	X	
Kur'an'da insanın ibret alması için geçmiş milletlere dair haberlerin nakledilmesi havass-ı selimenin hakikate ulaşmada önemli rolü olduğunun delilidir.		X
Peygamber'den (s.a.v.) gelen haber hem Kur'an ayetlerini hem de sünneti kapsamaktadır.	X	
Mütevâtir haber ile meydana gelen bilgi, tıpkı duyu organlarının sağladığı bilgi gibi zorunluluk ve kesinlik ifade etmez.		X
Kelamcılara göre herhangi bir eksiklik ve kusuru bulunmayan duyularla elde edilen bilgiler aklın, doğruluğuna apaçık hüküm verdiği zorunlu bilgilerdir.	X	
İslam bilginleri, akli bir bilgi kaynağı olarak görmelerinden dolayı, kelamî konuları temellendirirken, Kur'an ayetlerini yorumlarken ve fıkî problemleri çözerken sık sık akla, istidlale, nazara, içtihada ve kıyasa başvurmaktadır.	X	

12

KELAM

ETKİNLİK

6

2. Ünite: Kelam İlminde
Temel Meseleler

15 dk.

Kazanım: Bilgi kaynaklarını, Kur'an'dan hareketle açıklar.

Süreç

1. Öğrencilere Ek-1'de yer alan metin dağıtılır.
2. Öğrencilerden metni okumaları ve soruların cevaplarını kâğıda yazmaları istenir.
3. Verilen süre sonunda gönüllü öğrencilerin cevapları sınıfta okunarak etkinlik tamamlanır.
4. Etkinlik kâğıdını sergilemek isteyen öğrencilerin çalışmaları sınıf panosuna asılır.

Değerlendirme

Soru ve cevaplarla kazanımın gerçekleşip gerçekleşmediği kontrol edilir.

Metni okuyarak soruları cevaplayınız.

Kelamcılara göre akıl, Allah'ın (c.c.) insana verdiği en büyük nimettir. İnsan akıl ile doğru ve yanlış, faydalı ve zararlı olanı ayırt ettiği gibi, dinî sorumluluklarını anlar. Akıl, insanı insan yapan, onu diğer canlılardan ayıran önemli bir nitelikler. İnsan, akılla eşya üzerinde düşünerek gerçeğin bilgisine ulaşabilir. Çünkü aklın en önemli fonksiyonu bilgi üretmektir. Bu sebeple Kur'an, inkâra şartlanmış olan kimseleri akıllarını gereği gibi kullanmadıkları için kınar. İnsanlar akıllarını kullanmaları sayesinde cehennem azabından kurtulabilirler. Kelam bilginleri akli insanı var kılan yegâne yeti olarak kabul ettikleri için akıldan konuşmak ile insandan konuşmak arasında bir fark görmezler. Nitekim kelam bilginlerinin hareket alanı olan Kur'an vahyinde akıl ile insan özdeşleştirilmiştir. Çoğu ayette akletmek, düşünmek, araştırmak, akıl erdirmek, çevreyi incelemek ve ibret almak gibi birçok nitelik teşvik edilmekte, akledenler övülmekte ve akletmeyenler kınanmaktadır. Bu nedenle birçok ayette Yüce Allah, insanlığa "Düşünmez misiniz, akletmez misiniz, anlamaz mısınız?" diye seslenmektedir. Aklın Kur'an için değerli olmasının nedeni, insana yüklenen sorumluluğun muhatabı olmasındandır. İnsan ancak bu şekilde neyi, nasıl ve niçin kabul ettiğini, neyi de reddettiğini bilebilecektir.

(Harun Çağlayan, "Bilgi Kaynağı Olarak Akıl", Kelam Araştırmaları Dergisi, 9:1 (2011), s. 236.)

1. "Eğer kulak vermiş veya akletmiş olsaydık cehennemlikler içinde olmazdık, derler."

(Mülk suresi, 10. ayet.) ayetini aklın rolü açısından yorumlayınız?

.....

.....

.....

2. "Allah'ın izni olmadıkça hiç kimsenin inanması mümkün değildir. O, akıllarını kullanmayanları alçaltıcı bir durum üzere bırakır." (Yunus suresi, 100. ayet.) ayetinde aklını kullanmayanları ne tür sonuçlar beklemektedir ?

.....

.....

.....

3. "Akli olmayanın dini yoktur." sözünden hareketle dinde aklın önemini yorumlayınız?

.....

.....

.....

12

KELAM

ETKİNLİK

7

2. Ünite: Kelam İlminde
Temel Meseleler

15 dk.

Kazanım: İman ile bilgi arasındaki ilişkiyi tartışır.

Süreç

1. Ek-1'deki etkinlik öğrenci sayısı kadar çoğaltılarak dağıtılır.
2. Ek-1'de iman-bilgi ilişkisiyle ilgili üç farklı metin verilmiş ve bu metinlerden hareketle sorular hazırlanmıştır.
3. Öğrencilerden verilen metinleri dikkatli bir biçimde okumaları istenir.
4. Ayrıca soruları dikkatlice okumaları ve özgün bir şekilde cevaplamaları öğrencilere iletilir.
5. Öğrencilerin sorulara verecekleri yazılı cevaplarla birlikte etkinlik sona ermektedir.

Değerlendirme

Soru ve cevaplarla kazanımın gerçekleşip gerçekleşmediği kontrol edilir.

Ehl-i sünnet kelimcilerine göre imanın esası kalbin tasdikinden ibarettir. Çünkü ayet ve hadislerde iman dilin ikrarına değil kalbin tasdikine bağlanmıştır. Tasdik mahiyeti de haberin ve haber verenin doğruluğunu kabul etmektir. Neye, nasıl ve niçin inanıldığının bilinmesi yönünden iman oluşumunda bilgi unsuru da önemli olmakla birlikte bilinen şeyin imana dönüşebilmesi için his ve kalp yoluyla benimsenmesi gerekmektedir.

(Mustafa Sinanoğlu, "İman", DİA, C 22, s. 213.)

1. İmanın oluşumunda bilginin önemi nedir? Açıklayınız.

.....

.....

.....

İmanın tasdik olarak tanımlanması ve hatta zaman zaman onunla eş anlamlı olarak görülmesi, iman gerçeklerinin bilgiyi aşan boyutundan kaynaklanmaktadır. İmanda tasdik, yani kabul ve teslimiyet bulunurken, bilgide ise duyuların tecrübesine dayanarak aklın bir yargıya varması söz konusudur. Bu bakımdan ne kadar çaba gösterilirse gösterilsin, rasyonel bir sınırlandırmaya tabi tutulması imkânsız olan aşkın alana ilişkin iman esaslarının, bütünüyle anlaşılır kılınması mümkün değildir. Zira inanç esaslarına ilişkin makul açıklamalar ne kadar anlamlı ve doyurucu olursa olsun, kendilerinde her zaman bir teslimiyet, bir iman payı eksik kalmaktadır.

(Vecihî Sönmez, "İslam Düşüncesinde Bilgi-İman İlişkisi", Dinbilimleri Akademik Araştırma Dergisi, 2005, C 5, S 1, s. 242.)

2. İman hakikatlerinin bilgi yoluyla kavranması mümkün müdür? Açıklayınız.

.....

.....

.....

Ehl-i Sünnet'in önde gelen kelimcilerinden Mâtürîdî, imanı, sadece bilgiden ibaret sayanları eleştirmektedir. İman, tasdik; küfür ise, tekzip (yalanlama) iken; bilginin zıddı, küfür veya tekzip değil, bilmemektir (cehâlet). Dolayısıyla bir şeyi bilmeyen bir kimse, onu yalanlama konumunda olamayacağından, böyle birisi, o şeyi yalanlamakla nitelendirilemez. Bu da gösteriyor ki iman için bilgiden öte kalple gerçekleşen bir tasdik olgusu söz konusudur. Bununla birlikte, yine de bilgi önemlidir; çünkü bilgi, kalbi tasdike yönelten bir sebeptir. Nitekim çoğunlukla da bilgisizlik, tekzip ve inkâra sevk etmektedir.

(Muammer Esen, "İman Kavramı Üzerine", AÜİFD, 2008, C 49, S 1, s. 86.)

3. İmam Mâtürîdî imanı sadece bilgiden ibaret saymayı eleştirirken bilginin imanda yeri olmadığını mı düşünmektedir? Açıklayınız.

.....

.....

.....

Kazanım: İman ile bilgi arasındaki ilişkiyi tartışır.

Süreç

1. Ek-1'deki etkinlik öğrenci sayısı kadar çoğaltılarak dağıtılır.
2. Ek-1'in sol tarafında iman ile bilgi arasındaki ilişkiyle ilgili cümlelerin, sağ tarafta ise doğru-yanlış kutularının olduğu öğrencilere gösterilir.
3. Öğrencilerden verilen cümleleri dikkatli bir şekilde okumaları ve bunları doğru-yanlış şeklinde işaretlemeleri istenir.
4. Kutulara doğru şık için (✓), yanlış şık için (X) işareti konulur.
5. Öğrencilerin ilgili kutuları işaretlemesiyle etkinlik sona erer.

Verilen cümleleri iman-bilgi ilişkisi açısından okuyarak doğru şık için (✓), yanlış şık için (X) işareti koyunuz.

	D	Y
İmanda bilgi önemlidir; çünkü bilgi kalbi tasdike yönelten bir sebeptir. Nitekim çoğunlukla da bilgisizlik insanı tekzip ve inkâra sevk etmektedir.	☐	☐
Ehl-i sünnet kelimcilerine göre iman tamamen bilgiden ibaret değildir, ayet ve hadislerde iman daha çok kalbin tasdikine bağlanmıştır.	☐	☐
Neye, nasıl ve niçin inanıldığının bilinmesi yönünden imanın oluşumunda bilgi unsurunun bir önemi bulunmamaktadır.	☐	☐
İmanın tasdik olarak tanımlanması iman gerçeklerinin bilgiyi aşan boyutlara sahip olmasından kaynaklanmaktadır.	☐	☐
İnsan çaba gösterdiği zaman aşkın ve duyular ötesi alana ilişkin iman esaslarını bütünüyle kavrayıp anlayabilir.	☐	☐
Kelam âlimleri tasdik gerçekleşmeksizin soyut olarak bilmeyi imanla özdeşleştirmişlerdir.	☐	☐
İman esaslarına ilişkin akli açıklamalar ne kadar anlamlı ve yeterli olursa olsun kendilerinde her zaman bir teslimiyet, bir iman payı eksik kalmaktadır.	☐	☐
İman tamamen bilgiden ibarettir, tasdik etmenin imanda bir payı yoktur. İmanda tasdikten öte bilgiyle gerçekleşen bir inanç söz konusudur.	☐	☐
İmanın bilgiden ibaret olması durumunda imandan mahrum olan bilgisiz kişilerin kâfir olarak nitelendirilmesi gerekir.	☐	☐
Bilgi görünen nesnel varlıklar üzerinden elde edilir. İman ise gayba inanmak suretiyle gerçekleşir.	☐	☐

CEVAP ANAHTARI

	D	Y
İmanda bilgi önemlidir; çünkü bilgi kalbi tasdike yönelten bir sebeptir. Nitekim çoğunlukla da bilgisizlik insanı tekzip ve inkâra sevk etmektedir.	✓	
Ehl-i sünnet kelimcilerine göre iman tamamen bilgiden ibaret değildir, ayet ve hadislerde iman daha çok kalbin tasdikine bağlanmıştır.	✓	
Neye, nasıl ve niçin inanıldığının bilinmesi yönünden imanın oluşumunda bilgi unsurunun bir önemi bulunmamaktadır.		X
İmanın tasdik olarak tanımlanması iman gerçeklerinin bilgiyi aşan boyutlara sahip olmasından kaynaklanmaktadır.	✓	
İnsan çaba gösterdiği zaman aşkın ve duyular ötesi alana ilişkin iman esaslarını bütünüyle kavrayıp anlayabilir.		X
Kelam âlimleri tasdik gerçekleştirmeksizin soyut olarak bilmeyi imanla özdeşleştirmişlerdir.		X
İman esaslarına ilişkin akli açıklamalar ne kadar anlamlı ve yeterli olursa olsun kendilerinde her zaman bir teslimiyet, bir iman payı eksik kalmaktadır.	✓	
İman tamamen bilgiden ibarettir, tasdik etmenin imanda bir payı yoktur. İmanda tasdikten öte bilgiyle gerçekleşen bir inanç söz konusudur.		X
İmanın bilgiden ibaret olması durumunda imandan mahrum olan bilgisiz kişilerin kâfir olarak nitelendirilmesi gerekir.	✓	
Bilgi görünen nesnel varlıklar üzerinden elde edilir. İman ise gayba inanmak suretiyle gerçekleşir.	✓	

12

ETKİNLİK

9

KELAM

2. Ünite: Kelam İlminde
Temel Meseleler

15 dk.

Kazanım: Akıl-vahiy arasındaki ilişkiyi açıklar.

Süreç

1. Ek-1'deki etkinlik öğrenci sayısınca çoğaltılarak dağıtılır.
2. Öğrencilerden metinde boş bırakılan yerleri anahtar sözcüklerden biriyle doldurmaları istenir.
3. Boşluklarda ölçmenin güvenilirliğinin düşmemesi için yardımcı fiiller, kelime ekleri ve çoğullar kullanılmamıştır.
4. Etkinlik sonunda metin üzerinde öğretmenin kısa açıklamalar yapması konunun daha iyi anlaşılması açısından faydalı olur.
5. Öğrencilerin boşlukları anahtar sözcüklerle doldurmasıyla etkinlik sona erer.

Değerlendirme

Soru ve cevaplarla kazanımın gerçekleşip gerçekleşmediği kontrol edilir.

Aşağıdaki cümlelerde boş bırakılan yerlere doğru sözcüğü yazınız.

gayb

düşünme

Eş'arî

vahiy

yaratıcı

nakil

muhtaç

nas

ibadet

doğruluk

akıl

Büyük kelim bilgini Mâtürîdî'ye göre sağlam akıl, din konusunda insanlar için sorumluluk kaynağı olup, mesuliyet yüklemeyi gerektiren önemli bir sebeptir. Bu demektir ki Mu'tezile ve kelimcılarında olduğu gibi Mâtürîdî de önem ve öncelik vermiştir. Bunun nedeni aklın; duyu ve haberin test etme gibi bir fonksiyonunun olmasıdır. Ona göre akıl, dış dünyayı duylar vasıtasıyla kavradığı için, aklın öğrettiklerine aykırı olamaz. Çünkü akıl, vahyin temelidir. Ayrıca Mâtürîdî kelim sisteminde akli yöntemin kullanılmaması, insanın en ayırıcı vasfının yok edilmesi anlamına gelir. Bu, insanın değerinin diğer canlılar seviyesine indirilmesi olarak nitelenebilir. Akıl; ibret alma, kıyas yapma ve için yaratılmıştır. Akıl, ancak bu şekilde kullanıldığında övgü ve değer kazanır. Bu nedenle duylar âleminin sırlarını öğrenmek, varlığını bilmek ve nasları anlamak için akla başvurulması gerekir. Hatta Allah'a (c.c.) iman etmek nakil bilgisi olarak değil, aklen vaciptir. Yani akıl, din olmadan da bazı hususları vâcip kılabilir. Ancak yine de akıl önüne geçemez. Çünkü bütün dinî gerçekleri idrak etmekte yeterli değildir. Beş duyu nasıl sınırlı ise, aklın da idrak gücü ve sahası sınırlıdır. İnsan akli, temelde iyilik ve kötülüğü bilmekle beraber, din içinde nasıl yapılacağı, hukuk, özellikle had cezalarının tayini gibi konuları vahiy, yani olmadan bilme imkânına sahip değildir. Yeni İlm-i Kelim devri âlimleri arasında da yaygın kanaat, duyu ve tecrübe dünyasında yanılan aklın, âlemiyle ilgili hükümlerde de yanılabilceği ve bu âleme ait bilgileri idrak etmekten aciz kalabileceği şeklindedir. Bu nedenle akıl, vahye Çünkü akıl, mutlak gerçeği kuşatabilecek ve bütün sınırlarını çizebilecek bir mükemmellikte değildir.

(Mehmet Kubat, "İslâm Düşüncesinde Aklın Vahiy Karşısındaki Konumu", Milet ve Nihal Dergisi, 2001, C 8, s. 95-96.)

CEVAP ANAHTARI

Büyük kelim bilgini Mâtürîdî'ye göre sağlam akıl, din konusunda insanlar için sorumluluk kaynağı olup, mesuliyet yüklemeyi gerektiren önemli bir sebeptir. Bu demektir ki Mu'tezile ve Eş'arî kelimcılarında olduğu gibi Mâtürîdî de akla önem ve öncelik vermiştir. Bunun nedeni aklın; duyu ve haberin doğruluğunu test etme gibi bir fonksiyonunun olmasıdır. Ona göre akıl, dış dünyayı duylar vasıtasıyla kavradığı için, vahiy aklın öğrettiklerine aykırı olamaz. Çünkü akıl, vahyin temelidir. Ayrıca Mâtürîdî kelim sisteminde akli yöntemin kullanılmaması, insanın en ayırıcı vasfının yok edilmesi anlamına gelir. Bu, insanın değerinin diğer canlılar seviyesine indirilmesi olarak nitelenebilir. Akıl; ibret alma, kıyas yapma ve düşünme için yaratılmıştır. Akıl, ancak bu şekilde kullanıldığında övgü ve değer kazanır. Bu nedenle duylar âleminin sınırlarını öğrenmek, yaratıcının varlığını bilmek ve nasları anlamak için akla başvurulması gerekir. Hatta Allah'a (c.c.) iman etmek nakil bilgisi olarak değil, aklen vaciptir. Yani akıl, din olmadan da bazı hususları vâcip kılabilir. Ancak yine de akıl naklin önüne geçemez. Çünkü bütün dinî gerçekleri idrak etmekte yeterli değildir. Beş duyu nasıl sınırlı ise, aklın da idrak gücü ve sahası sınırlıdır. İnsan akli, temelde iyilik ve kötülüğü bilmekle beraber, din içinde ibadetlerin nasıl yapılacağı, hukuk, özellikle had cezalarının tayini gibi konuları vahiy, yani nas olmadan bilme imkânına sahip değildir. Yeni İlm-i Kelim devri âlimleri arasında da yaygın kanaat, duyu ve tecrübe dünyasında yanılan aklın, gayb âlemiyle ilgili hükümlerde de yanılabilceğı ve bu âleme ait bilgileri idrak etmekten aciz kalabileceğı şeklindedir. Bu nedenle akıl, vahye muhtaçtır. Çünkü akıl, mutlak gerçeğı kuşatabilecek ve bütün sınırlarını çizebilecek bir mükemmellikte değildir.

(Mehmet Kubat, "İslâm Düşüncesinde Aklın Vahiy Karşısındaki Konumu",
Milel ve Nihal Dergisi, 2001, C 8, s. 95-96.)

Kazanım: Akıl-vahiy arasındaki ilişkiyi açıklar.

Süreç

1. Ek-1'deki etkinlik öğrenci sayısı kadar çoğaltılarak dağıtılır.
2. Ek-1'de akıl-vahiy arasındaki ilişkiyle ilgili yaşam temelli bir diyalog olduğu öğrencilere gösterilir.
3. Öğrencilerden diyalogta geçen cümleleri dikkatli bir şekilde okumaları ve bunları alt taraftaki doğru-yanlış kategorileri içinde sınıflandırmaları istenir.
4. Diyalogta adı geçen isimlerin kutucuklara yazılmasıyla sınıflama yapılacaktır.
5. Öğrencilerin diyalogtaki isimleri istenen şekilde kutucuklarda sınıflandırmasıyla etkinlik sona erer.

Öğrencilerin akıl-vahiy arasındaki ilişkiyle ilgili söyledikleri cümleleri öğrenci isimlerini kullanarak doğru-yanlış şeklinde sınıflandırınız.

Osman: "Vahiy ile akıl selimin birbiriyle irtibatlı ve karşılıklı olarak birbirine muhtaç olduğu söylenebilir."

Hasan: "Akıl yaratıcı olarak kavradığı Varlığın mahiyetini, kâinat ve insanla nasıl bir ilişki ve irtibat hâlinde olduğunu bilir."

Necati: "Akıl insan idrakini aşan, gayb âlemiyle ilgili hükümleri kavrama imkânına sahiptir ve bu âleme ait bilgileri akıl yürütme yoluyla çıkarabilir."

Selim: "İnsan akli esas olarak iyilik ve kötülüğü bilir. Fakat bununla birlikte ibadetlerin nasıl yapılacağı, dinî hukukun bir kısmının tayini gibi konuları vahiy olmadan bilme imkânına sahip değildir."

Süleyman: "İslam'a göre akıl ile nakil arasında uyumluluk ilişkisi vardır. Sahih nakil ile selim akıl birbiriyle çelişmez. Çünkü sahih nakil de selim akıl da Yüce Allah tarafından insanların hidayeti için vesile kılınan birer vasıta"dır."

Yusuf: "Aklın yaratıcıya karşı sorumluluklarının ne olduğunu ve bu sorumlulukların ne şekilde yerine getirilmesi gerektiğini bilmesi mümkündür."

Umut: "Mükellef olan kişi vahyin getirdiği bilgileri akıyla almakta ve bunların anlaşılması, yorumlanması, işlenmesi ve delillendirilmesi de akıyla gerçekleşmektedir."

Orhan: "Bazı kelimcılara göre akıl, dış dünyayı duyu organları vasıtasıyla kavradığı için vahiy aklın öğrettiklerine aykırı bir konumda yer alır."

Emin : "Aklın din sahasında tek başına, vahiyden bağımsız olarak bir hüküm koyması, özellikle de bir inanç esasını belirlemesi mümkün değildir."

DOĞRU

.....
.....
.....
.....
.....
.....

YANLIŞ

.....
.....
.....
.....
.....
.....

SINIFLANDIRMA

ETKİNLİK

10

15 dk.

DİN ÖĞRETİMİ
GENEL MÜDÜRLÜĞÜ

EK-2

CEVAP ANAHTARI

DOĞRU

Osman
Selim
Süleyman
Umut
Emin

YANLIŞ

Hasan
Necati
Yusuf
Orhan

12

KELAM

ETKİNLİK

11

2. Ünite: Kelam İlminde
Temel Meseleler

15 dk.

Kazanım: Kelami konuların izahında naklî ve aklî delillerin önemini fark eder.

Süreç

1. Ek-1'deki etkinlik öğrenci sayısı kadar çoğaltılarak dağıtılır.
2. Ek-1'de üç büyük kelam âliminden yapılan alıntılarının bulunduğu öğrencilere gösterilir.
3. Öğrencilerden öncelikle verilen metinleri dikkatli bir şekilde okumaları istenir.
4. Daha sonra öğrencilere okudukları bu metinlere bir başlık bulmaları iletilir.
5. Öğrencilerin metinlere başlık bulup yazmalarından sonra etkinlik sona ermektedir.

Değerlendirme

Soru ve cevaplarla kazanımın gerçekleşip gerçekleşmediği kontrol edilir.

Aşağıdaki metinleri okuyarak bunlara en uygun başlıkları yazınız.

.....

Büyük kelimci Eş'arî, İstihsân adlı risalesinde birçok örnek vererek düşünme ve akıl yürütmeye karşı çıkanları eleştirir ve bu kişilere karşı mantıki cevaplar verir. Ayrıca kelami konuların Kur'an ve sünnette dayanaklarının bulunduğunu ifade eden Eş'arî, Allah'ın (c.c.) varlığı ve birliği, âlemin sonradanlığı, öldükten sonra dirilme vb. konuları gerek ayetlerden delillerle, gerekse akli istidlallerle ispatlamaya çalışır ve bizzat Kur'an'daki ayetlerin insanları bu konularda akli tefekküre davet ettiğini belirtir.

(Faruk Görgülü, <https://dergi.diyaret.gov.tr/makaledetay.php?ID=4002>)

.....

Gazzâlî'ye göre Allah'ı (c.c.), peygamberi ve şeriatı bilip tasdik etmemizi mümkün kılan akıl küçümsenemez. Eğer akıl değersiz ve güvenilmez bir vasıta kabul edilirse onun sayesinde bilinen hususların da değersiz olması gerekir, bu ise imkânsızdır. O, akli göze, nakli de güneş ışığına benzeterek ışık olmayınca gözün, göz bulunmayınca da ışığın kâfi gelmeyeceğini ifade etmiştir. Gazzâlî de Eş'arî gibi bütün dinî hüküm ve prensiplerin nakle bağlı olarak vâcip olacağını savunmuştur.

(Yusuf Şevki Yavuz, "Akıl", DİA, C 2, s. 245.)

.....

Ehl-i sünnet kelimcilerinden Mâtürîdî duyular âleminin sırlarını öğrenmek, yaratıcının varlığını bilmek ve nasları anlamak için akla başvurulması gerektiğini düşünür. Hatta Allah'a (c.c.) iman etmek naklen değil aklen vaciptir. Yani akıl din olmadan da bazı hususları vacip kılabilir. Ancak yine de akıl naklin önüne geçemez.

(Yusuf Şevki Yavuz, "Akıl", DİA, C 2, s. 245.)

BAŞLIK BULMA

ETKİNLİK

11

15 dk.

EK-2

DİN ÖĞRETİMİ
GENEL MÜDÜRLÜĞÜ

CEVAP ANAHTARI

- 1- Kelami Bir Delil Olarak Aklın Önemi
- 2- İmam Gazzâlî'de Aklın Taşıdığı Değer
- 3- Aklın Ihmal Edilemez Ehemmiyeti

12

ETKİNLİK 12

KELAM

2. Ünite: Kelam İlminde
Temel Meseleler

15 dk.

Kazanım: Kelami konuların izahında naklî ve aklî delillerin önemini fark eder.

Süreç

1. Ek-1'deki etkinlik öğrenci sayısınca çoğaltılarak dağıtılır.
2. Öğrencilerden metinde boş bırakılan yerleri anahtar sözcüklerden biriyle doldurmaları istenir.
3. Boşluklarda ölçmenin güvenilirliğinin düşmemesi için yardımcı fiiller, kelime ekleri ve çoğullar kullanılmamıştır.
4. Etkinlik sonunda metin üzerinde öğretmenin kısa açıklamalar yapması konunun daha iyi anlaşılması açısından faydalı olur.
5. Öğrencilerin boşlukları anahtar sözcüklerle doldurmasıyla etkinlik sona erer.

Değerlendirme

Soru ve cevaplarla kazanımın gerçekleşip gerçekleşmediği kontrol edilir.

Aşağıdaki cümlelerde boş bırakılan yerlere doğru sözcüğü yazınız.

kelamcılar

selef

akıl

Hz. Adem

denge

irade

Eş'arî-Mâtürîdî

metot

nakil

akli

İslam düşünce tarihine baktığımızda dini, Allah'ın (c.c.) uygun bir şekilde anlamada, kişi ya da dinî akımlar tarafından farklı yöntemlerin geliştirildiğini görürüz. Yöntem, doğru bir tefekkür vasıtasıyla insanı neticeye ulaştırır. Dini anlamada geliştirilen yöntemler ve esas alınan temel deliller zaman içerisinde farklı değişimler geçirmiştir. Örneğin İslam itikadı alanında ilk araştırmaları yapan ve aralarında büyük mezhep önderleri, fakih ve hadisçilerin bulunduğu bilginleri, dinin anlaşılmasında sadece nakli delillere önem vererek yorumlara (tevil) karşı çıkmışlardır. İslam'ın ilk yıllarında doğal karşılanabilecek olan selef Müslümanların fetihler sonucu farklı din, kültür ve medeniyetlerle karşılaşmaları sonucu İslam'ın savunulmasında yeterli olmadığı ortaya çıkmıştır. Hicri ikinci/miladi sekizinci yüzyıla birlikte selefin, dinin gerçekliğini ve hedeflerini anlamada salt dayalı metoduna ek olarak, yaşadıkları çağın ihtiyaçlarını göz önünde tutan kelim âlimleri akla da değer vererek akıl ve nakli birlikte kullanmada bir metodu ortaya koymaya çalışmışlardır. Bunlardan bir kısmı dini anlamada daha çok değer verirken bir kısmı da akıl ve nakil arasında öncelik sonralık tercihi yapmıştır. Özellikle sonraki dönem (müteahhir)kelam düşüncesi üzerinde Mu'tezile'nin akıl nakil anlayışı etkili olmuştur. Bu sebeple dinin anlaşılmasında akıl ve nakil alanları belirlenmiş ve bu alanda geleneksel bir bakış ve anlayış tarzı geliştirilmiştir. Elbette akli ve nakli bilgi ve buna dair yöntem arayışı kategorik bir ayrımı zorunlu kılmıştır. İlk nakli bilgiyiöğreten Allah'tır (c.c.). Onun yorumu ise aklidir. Farklı konulara göre akıl ve naklin kullanılması gayet doğaldır. Son dönem da bunu yapmışlardır.

(Ramazan Altıntaş, "İbn Rüşd'de Din-Felsefe İlişkisi", Diyanet İlmî Dergi, C 48, S 3, s. 142-143.)

CEVAP ANAHTARI

İslam düşünce tarihine baktığımızda dini, Allah'ın (c.c.) **iradesine** uygun bir şekilde anlamada, kişi ya da dinî akımlar tarafından farklı yöntemlerin geliştirildiğini görürüz. Yöntem, doğru bir tefekkür vasıtasıyla insanı neticeye ulaştırır. Dini anlamada geliştirilen yöntemler ve esas alınan temel deliller zaman içerisinde farklı değişimler geçirmiştir. Örneğin İslam itikadı alanında ilk araştırmaları yapan ve aralarında büyük mezhep önderleri, fakih ve hadisçilerin bulunduğu **selef** bilginleri, dinin anlaşılmasında sadece nakli delillere önem vererek **akli** yorumlara (tevil) karşı çıkmışlardır. İslam'ın ilk yıllarında doğal karşılanabilecek olan selef **metodunun** Müslümanların fetihler sonucu farklı din, kültür ve medeniyetlerle karşılaşmaları sonucu İslam'ın savunulmasında yeterli olmadığı ortaya çıkmıştır. Hicri ikinci/miladi sekizinci yüzyılla birlikte selefin, dinin gerçekliğini ve hedeflerini anlamada salt **nakle** dayalı metoduna ek olarak, yaşadıkları çağın ihtiyaçlarını göz önünde tutan kelim âlimleri akla da değer vererek akıl ve nakli birlikte kullanmada bir **denge** metodu ortaya koymaya çalışmışlardır. Bunlardan bir kısmı dini anlamada **akla** daha çok değer verirken bir kısmı da akıl ve nakil arasında öncelik sonralık tercihi yapmıştır. Özellikle sonraki dönem (müteahhir) **Eş'arî-Mâtürîdî** kelam düşüncesi üzerinde Mu'tezile'nin akıl nakil anlayışı etkili olmuştur. Bu sebeple dinin anlaşılmasında akıl ve nakil alanları belirlenmiş ve bu alanda geleneksel bir bakış ve anlayış tarzı geliştirilmiştir. Elbette akli ve nakli bilgi ve buna dair yöntem arayışı kategorik bir ayrımı zorunlu kılmıştır. İlk nakli bilgiyi **Hz. Adem'e** öğreten Allah'tır (c.c.). Onun yorumu ise aklidir. Farklı konulara göre akıl ve naklin kullanılması gayet doğaldır. Son dönem **kelamcıları** da bunu yapmışlardır.

(Ramazan Altıntaş, "İbn Rüşd'de Din-Felsefe İlişkisi", Diyanet İlmî Dergi, C 48, S 3, s. 142-143.)

12

KELAM

ETKİNLİK

13

2. Ünite: Kelam İlminde
Temel Meseleler

15 dk.

Kazanım: Dinî ve akli hükümleri açıklar.

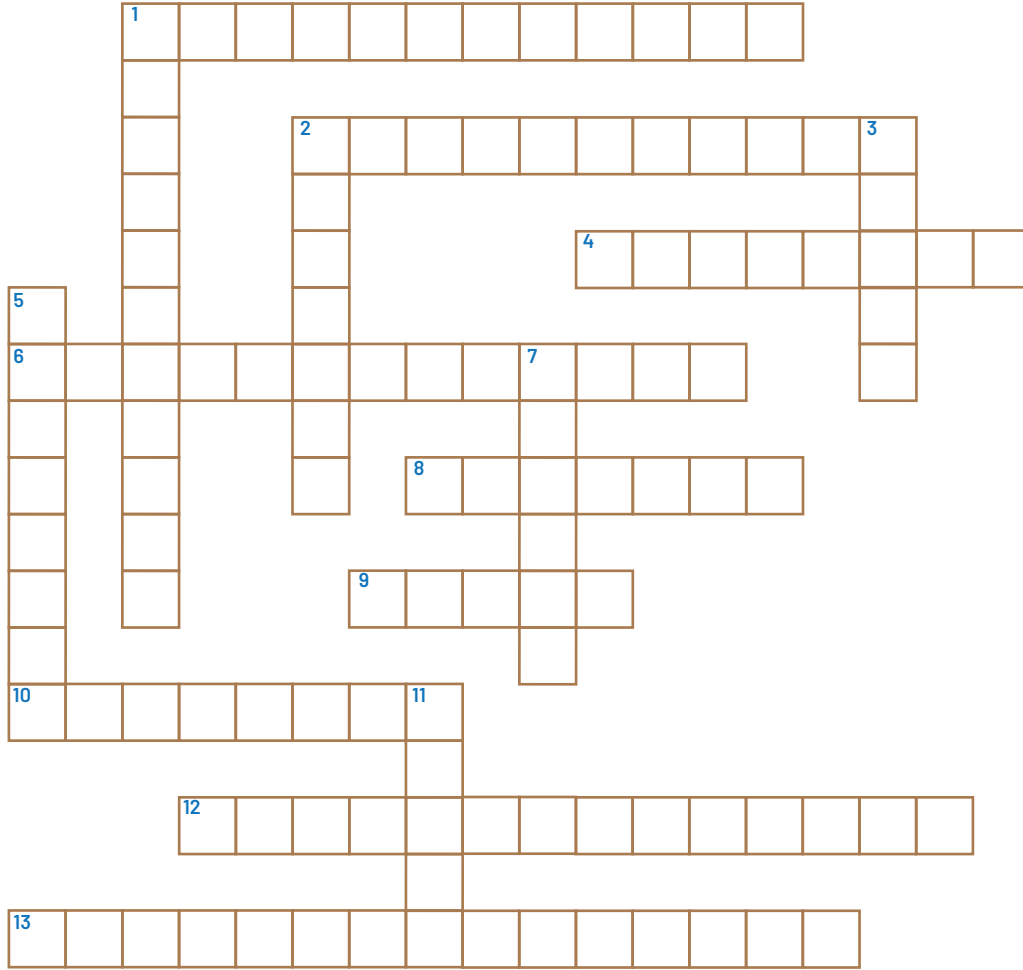
Süreç

1. Öğretmen tarafından öğrencilere dinî ve akli hükümlerle ilgili bir etkinlik yapılacağı bildirilir.
2. Öğrencilere bu etkinlikte nasıl bir sonuca ulaşmak istendiği açıklanır.
3. Ek-1'deki bulmaca öğrenci sayısı kadar çoğaltılır.
4. Dinî ve akli hükümlerle ilgili soruların cevaplarının bulmacada olduğu belirtilir.
5. Öğrencilerin bireysel olarak etkinliği tamamlamaları sağlanır.
6. Belirlenen süre bittiğinde her öğrencinin kontrol amacıyla yanındaki arkadaşı ile etkinliğini değiştirmesi istenir.
7. Öğretmenin doğru eşleştirmeleri söylemesi ile etkinlik tamamlanır.

Değerlendirme

Soru ve cevaplarla kazanımın gerçekleşip gerçekleşmediği kontrol edilir.

Aşağıdaki bulmacayı çözünüz.

SOLDAN SAĞA

1. Ayet ve hadislerden çıkarılan hükümlere verilen isim
2. İtikadi hükümlerin bütün olmasını ifade eden kavram
4. İnsanlar arasındaki hukuki, beşerî ve sosyal ilişkileri düzenleyen hükümler
6. Yükümlülerin yerine getirecekleri pratik işler ve görevlerle ilgili ilkeler
8. Aklen varlığı ve gerçekleşmesi mümkün olmayan
9. Aklen varlığı gerekli ve zorunlu olan
10. Ahlaki hükümlerle ilgilenen ilim
12. İnsanların kendi aralarında ve diğer varlıklarla olan ilişkilerini düzenleyen, terbiye kurallarını gösteren, nefsin eğitilmesine dayanan ilkeler
13. İslam'ın inanca ilişkin yönünü oluşturan ve amel ile ilgili olmayan ilkeleri

YUKARIDAN AŞAĞIYA

1. İtikadi hükümlerin zamana, yere, fert ve toplumlara göre fark etmemesi; daima sabit kalmasını ifade eden kavram
2. Ayetlerle mütevatir hadislerin ifade ettikleri anlamın kesin olması, anlamı üzerinde fikir ayrılığının bulunmaması
3. İtikadi hükümlerle meşgul olan bir ilim
5. Bir hükmün Kur'an ayetine veya mütevatir hadise dayanma gerekliliği
7. Aklen varlığı da yokluğu da eşit derecede imkân dâhilinde olan
11. Amelî hükümleri konu alan ilim

ÇENGEL BULMACA

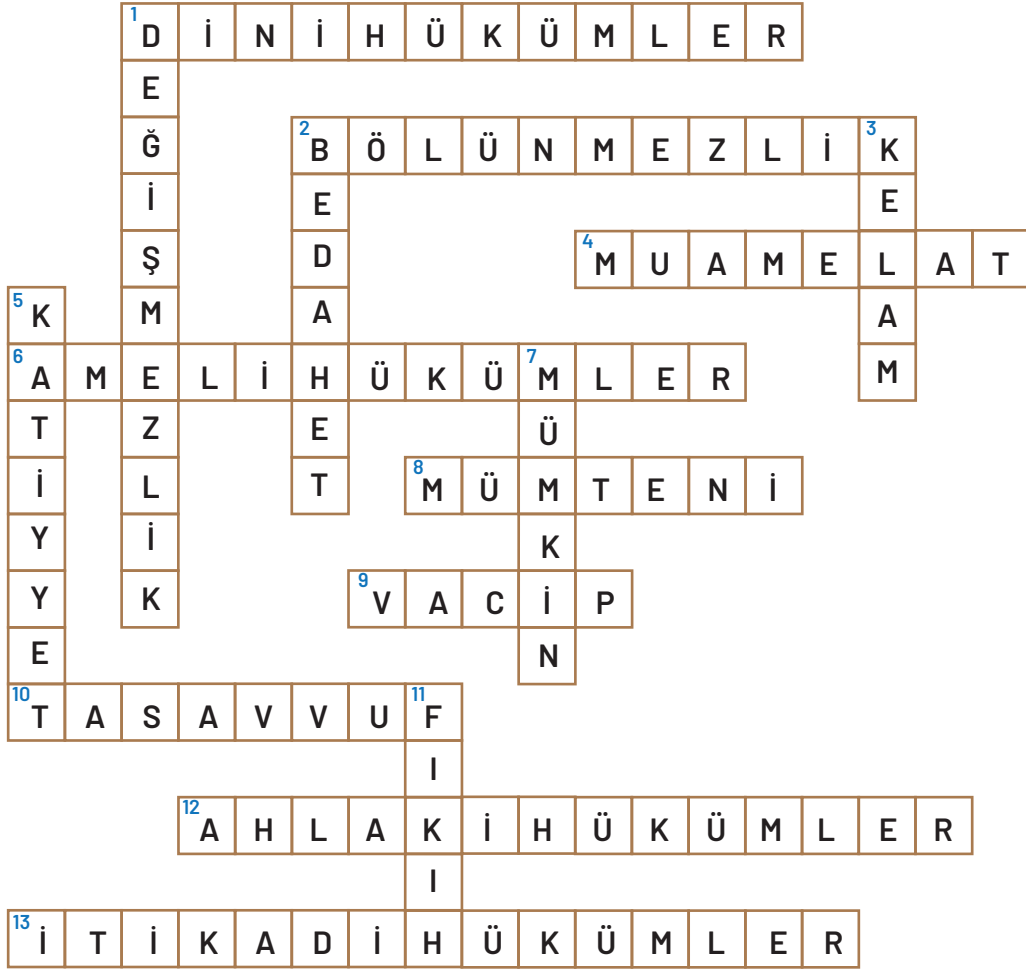
ETKİNLİK

13

15 dk.

EK-2

CEVAP ANAHTARI

SOLDAN SAĞA

1. **DİNİ HÜKÜMLER:** Ayet ve hadislerden çıkarılan hükümlere verilen ad
2. **BÖLÜNMEZLİK:** İtikadi hükümlerin bütün olmasını ifade eden kavram
4. **MUAMELAT:** İnsanlar arasındaki hukuki, beşerî ve sosyal ilişkileri düzenleyen hükümler
6. **AMELİ HÜKÜMLER:** Yükümlülerin yerine getirecekleri pratik işler ve görevlerle ilgili ilkeler
8. **MÜMTENİ:** Aklen varlığı ve gerçekleşmesi mümkün olmayan
9. **VACİP:** Aklen varlığı gerekli ve zorunlu olan
10. **TASAVVUF:** Ahlaki hükümlerle ilgilenen ilim
12. **AHLAKİ HÜKÜMLER:** İnsanların kendi aralarında ve diğer varlıklarla olan ilişkilerini düzenleyen, terbiye kurallarını gösteren, nefsin eğitilmesine dayanan ilkeler
13. **İTİKADİ HÜKÜMLER:** İslam'ın inanca ilişkin yönünü oluşturan ve amel ile ilgili olmayan ilkeleri

YUKARIDAN AŞAĞIYA

1. **DEĞİŞMEZLİK:** İtikadi hükümlerin zamana, yere, fert ve toplumlara göre fark etmemesi; daima sabit kalmasını ifade eden kavram
2. **BEDAHET:** Ayetlerle mütevatir hadislerin ifade ettikleri anlamın kesin olması, anlamı üzerinde fikir ayrılığının bulunmaması
3. **KELAM:** İtikadi hükümlerle meşgul olan bir ilim
5. **KATİYYET:** Bir hükmün Kur'an ayetine veya mütevatir hadise dayanma gerekliliği
7. **MÜMKİN:** Aklen varlığı da yokluğu da eşit derecede imkân dâhilinde olan
11. **FIKİH:** Amelî hükümleri konu alan ilim

Kazanım: Dinî ve akli hükümleri açıklar.

Süreç

1. Öğretmen tarafından öğrencilere dinî ve akli hükümlerle ilgili bir etkinlik yapılacağı bildirilir.
2. Öğrencilere bu etkinlikte nasıl bir sonuca ulaşmak istendiği açıklanır.
3. Önceden hazırlanan ve çoğaltılan Ek-1 dağıtılır.
4. Ek-1’de yer alan yönerge doğrultusunda dinî ve akli hükümlere dair eşleştirmelerin yapılması istenir.
5. Öğrencilere dinî ve akli hükümlere dair kavramların birden fazla eşleştirmeye konu olabileceği belirtilerek onlardan eşleştirmede bunu göz önünde bulundurmaları istenir.
6. Öğrencilerin bireysel olarak etkinliği tamamlamaları sağlanır.
7. Belirlenen süre bittiğinde her öğrencinin kontrol amacıyla yanındaki arkadaşı ile etkinliğini değiştirmesi istenir.
8. Öğretmenin doğru eşleştirmeleri söylemesi ile etkinlik tamamlanır.

Tabloda verilen dinî ve akli hükümlere dair ifadelerin başında verilen rakamları ilgili olduğu kavramların altındaki boşluklara yazarak eşleştiriniz.

DİNÎ VE AKLÎ HÜKÜMLERLE İLGİLİ TANIM, ÖRNEK VE ÖZELLİKLER

1. Özünde âmentüde ifade edilen altı esası kapsayan İslam'ın inanca ilişkin yönünü oluşturan ve amel ile ilgili olmayan hükümleridir.
2. Varlığı veya yokluğu zâtının gereği olmayan, var olmak için bir sebebe muhtaç olan, var olması da yok olması da eşit derecede imkân dâhilinde bulunan varlıktır.
3. İnsanlar arasındaki hukuki, beşerî ve sosyal ilişkileri düzenleyen hükümlerdir.
4. İtikadi hükümlerin delil olabilmesi için ayetlerle mütevatir hadislerin ifade ettikleri anlamın kesin olması, anlamı üzerinde fikir ayrılığının bulunmaması ile ilgili şartı ifade eden kavramdır.
5. Yokluğu zâtının gereği ve zorunlu olan, dış dünyada varlığı düşünülemeyen, varlığı ve gerçekleşmesi imkânsız olan aklî hükümdür.
6. Varlığı zâtının gereği olan, var olmak için bir sebebe muhtaç olmayan, yokluğu kabul etmemesi zatından, kendiliğinden olan varlık demektir.
7. Evlenme, boşanma, nafaka, velâyet, miras, nesep, ortaklık, borçlanma gibi konuların ele alındığı hükümlerdir.
8. Bir kimse Allah'ın (c.c.) varlığına inanıp meleklerine inanmazsa veya peygamberlerin bir kısmına inanıp bir kısmına inanmazsa iman etmiş olmaz, itikadi hükümler bir bütündür.
9. İlk peygamber Hz. Âdem'in (a.s.) inancı ile ondan sonra gelen peygamberlerin inancının aynı olup değişmemesi.
10. Allah'ın (c.c.) zâtı.
11. Allah'ın (c.c.) sıfatları.
12. Birbirine zıt iki şey aynı anda, aynı yerde bir arada bulunamaz, bir şey aynı anda hem siyah hem beyaz, hem hareketli hem hareketsiz olamaz; çünkü böyle bir şey imkânsızdır.
13. Allah (c.c.) dışında kalan tüm varlıkların durumu.

VÂCİB Lİ ZÂTİHÎ

.....

İTİKADİ HÜKÜMLER

.....

MÜMKİN

.....

DEĞİŞMEZLİK

.....

VÂCİB Lİ GAYRİHÎ

.....

MÜMTENİ

.....

BÖLÜNMEZLİK

.....

MUAMELÂT

.....

BEDÂHET

.....

EŞLEŞTİRME

ETKİNLİK 14

15 dk.

EK-2

CEVAP ANAHTARI

DİNİ VE AKLİ HÜKÜMLERLE İLGİLİ TANIM, ÖRNEK VE ÖZELLİKLER

1. Özünde âmentüde ifade edilen altı esası kapsayan İslam'ın inanca ilişkin yönünü oluşturan ve amel ile ilgili olmayan hükümlerdir.
2. Varlığı veya yokluğu zâtının gereği olmayan, var olmak için bir sebebe muhtaç olan, var olması da yok olması da eşit derecede imkân dâhilinde bulunan varlıktır.
3. İnsanlar arasındaki hukuki, beşerî ve sosyal ilişkileri düzenleyen hükümlerdir.
4. İtikadi hükümlerin delil olabilmesi için ayetlerle mütevatir hadislerin ifade ettikleri anlamın kesin olması, anlamı üzerinde fikir ayrılığının bulunmaması ile ilgili şartı ifade eden kavramdır.
5. Yokluğu zâtının gereği ve zorunlu olan, dış dünyada varlığı düşünülemeyen, varlığı ve gerçekleşmesi imkânsız olan aklî hükümdür.
6. Varlığı zâtının gereği olan, var olmak için bir sebebe muhtaç olmayan, yokluğu kabul etmemesi zatından, kendiliğinden olan varlık demektir.
7. Evlenme, boşanma, nafaka, velâyet, miras, nesep, ortaklık, borçlanma gibi konuların ele alındığı hükümlerdir.
8. Bir kimse Allah'ın (c.c.) varlığına inanıp meleklerine inanmazsa veya peygamberlerin bir kısmına inanıp bir kısmına inanmazsa iman etmiş olmaz, itikadi hükümler bir bütündür.
9. İlk peygamber Hz. Âdem'in (a.s.) inancı ile ondan sonra gelen peygamberlerin inancının aynı olup değişmemesi.
10. Allah'ın (c.c.) zâtı.
11. Allah'ın (c.c.) sıfatları.
12. Birbirine zıt iki şey aynı anda, aynı yerde bir arada bulunamaz, bir şey aynı anda hem siyah hem beyaz, hem hareketli hem hareketsiz olamaz; çünkü böyle bir şey imkânsızdır.
13. Allah (c.c.) dışında kalan tüm varlıkların durumu.

VÂCİB Lİ ZÂTİHÎ
6-10

İTİKADİ HÜKÜMLER
1

MÜMKİN
2-13

DEĞİŞMEZLİK
9

VÂCİB Lİ GAYRİHÎ
11

MÜMTENİ
5-12

BÖLÜNMEZLİK
8

MUAMELÂT
3-7

BEDÂHET
4